

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Koulutusten rakenteellinen uudistaminen on perusteltua, jotta kotoutujille voidaan tarjota selkeämpiä ja työelämään johtavia oppimispolkuja. Uudistuksessa tulee kuitenkin varmistaa, että koulutukset ovat joustavia, saavutettavia ja huomioivat kotoutujien taustojen ja valmiuksien moninaisuuden. Koulutusten järjestämisvastuun tulee säilyä riittävän lähellä paikallista toimintaympäristöä, jotta palvelut voidaan mitoittaa tarkoituksenmukaisesti alueellisiin tarpeisiin. Parhaiten ehdotettu uudistus palvelee työkykyisiä, jo työssä olevia, koulutettuja ja motivoituneita asiakkaita.

Nykyinen kielitaitotavoite on monille kotoutujille liian vaativa suhteessa koulutuksen keston, ja osa opiskelijoista tarvitsee pidempikestoista, vaiheistettua ja yksilöllistä tukea. Aikuisten perusopetuksen ikärajojen ja rahoituslogiikan joustavuutta on tarpeen tarkastella, jotta koulutuspolut soveltuvat paremmin erilaisiin elämäntilanteisiin. Esityksessä ehdotettu vapaan sivistystyön matalan kynnyksen ja joustavien mallien poistaminen voi heikentää haavoittuvimpien ryhmien (esim. kotiäidit, heikosti koulutetut, traumataustaiset) kiinnittymistä koulutukseen. Omaehtoisen opiskelun mahdollisuudet tulisi säilyttää, sillä ne tukevat kotoutujan omatoimisuutta ja tarjoavat vaihtoehtoisia etenemisreittejä.

Perustaitojen, kuten luku- ja kirjoitustaidon, vahvistaminen on keskeinen kotoutumisen edellytys. Ilman näitä valmiuksia työelämään kiinnittyminen ja itsenäinen asiointi ovat huomattavan haastavia. Siksi kunnille tulee varmistaa riittävät resurssit koulutusten järjestämiseen, ja koulutus uudistusten tulee erityisesti tukea niitä ryhmiä, jotka tarvitsevat vahvinta pedagogista ja henkilökohtaista ohjausta.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Mikkeli suhtautuu varauksellisesti esitettyihin rahoitusleikkauksiin tilanteessa, jossa kunnille ollaan samanaikaisesti osoittamassa uusia velvoitteita ja vastuuta koulutusten järjestämisessä. Mikäli rahoitus ei vastaa tehtävien edellyttämää tasoa, riski palveluihin pääsyn hidastumisesta, palvelujen laadun heikkenemisestä ja henkilöstön kuormituksen kasvusta on suuri. Esityksen mukaisessa rahoitusmuutoksessa suuret kaupungit hyötyisivät merkittävästi, kun taas Mikkeli ja vastaavat keskikokoiset kaupungit menettäisivät rahoitusta eniten.

Kotoutuminen on monille asiakkaille kotoutumissuunnitelma-aikaa pidempi prosessi, jossa kielellinen osaaminen ja työelämävalmiudet kehittyvät asteittain. Myös kotoutumisen rahoituksen tulee olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa, jotta kunnat voivat suunnitella palvelut strategiansa mukaisesti ja varmistaa niiden jatkuvuuden.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksen tavoitetta vahvistaa kotoutujan omaa aktiivisuutta ja ohjata palveluihin viiveettä voidaan pitää perusteltuna. Velvoitteiden lisääminen edellyttää kuitenkin, että palvelut ovat laadukkaita, saavutettavia ja riittävän joustavia vastaamaan asiakkaiden moninaisiin tarpeisiin. Nopeat palvelupolut palvelevat hyvin niitä kotoutujia, joilla on vahvat lähtökohdat, mutta osa asiakkaista tarvitsee pitkäjänteistä tukea esimerkiksi terveydellisistä tai oppimiseen liittyvistä syistä johtuen.

On tärkeää, ettei velvoittavuutta sovelleta tavalla, joka johtaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden putoamiseen palvelujen ulkopuolelle tai aiheuta kohtuuttomia seuraamuksia niille, jotka eivät voi omasta tilanteestaan johtuen edetä työelämävaltaisissa palveluissa. Velvoitteiden tulee tukea kotoutumista yksilöllisesti eikä muodostaa estettä palveluihin pääsulle.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Alkuvaiheen palvelut muodostavat kotoutumisen perustan, ja kunnan roolin tulee säilyä vahvana ohjauksessa ja neuvonnassa. Varhainen tuki, selkeä palveluohjaus ja riittävän kattavat neuvontapalvelut edistävät kotoutumisen sujuvaa käynnistymistä ja vähentävät myöhempien palvelutarpeiden riskiä.

Digitalisaation ja sähköisten palvelujen hyödyntäminen voi tehostaa prosessia, mutta ne eivät voi korvata henkilökohtaista palvelua tilanteissa, joissa asiakkaan tuen tarve on merkittävä. Eri toimijoiden välisen tiedonkulun tulee olla sujuvaa, ja palveluprosessin tulee joustaa asiakkaan tilanteen mukaan. Kotoutujien valmiudet ja etenemisnopeus vaihtelevat, ja palvelujen on vastattava tähän todellisuuteen.

Muut huomiot

Mikkelin kaupunki kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esitysluonnoksesta kotoutumislain muutoksiksi. Kaupunki tarkastelee esitystä erityisesti siitä näkökulmasta, miten ehdotetut muutokset vaikuttavat kotoutumisen järjestämiseen, kunnille säädettyihin tehtäviin, palvelujen laatuun sekä kotoutujien yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Onnistunut kotoutuminen on tärkeä Mikkelin elinvoiman ja pitovoiman kannalta.

Kotoutumisen vaikuttavuus edellyttää, että eri toimijoiden yhteistyö on saumatonta ja roolit ovat selkeitä. Tiedonkulun ja yhteensovitetun toimintatapojen merkitys korostuu erityisesti palveluketjuissa, joissa useat viranomaiset ja toimijat osallistuvat kotoutumisen tukemiseen. Digitalisaatiota voidaan hyödyntää prosessien tehostamiseen, mutta henkilökohtaisen ohjauksen riittävyys tulee varmistaa erityisesti silloin, kun asiakkaan tilanne edellyttää yksilöllistä tukea.

Kotoutujat muodostavat heterogeenisen asiakasryhmän. Osa asiakkaista tarvitsee intensiivisiä palveluja, kun taas osa hyötyy eniten kevyistä ohjaus- ja neuvontapalveluista. Järjestelmän on kyettävä tarjoamaan tarkoituksenmukainen palvelutaso eri ryhmille ilman tarpeettomia velvoitteita tai hallinnollista kuormitusta.

Mikkeli on järjestänyt kotoutumiseen palvelunsa nykyisen, yhä melko tuoreen kotoutumislain mukaisesti. Lausunnolla olevan esityksen mukaiset muutokset ja rahoitusleikkaukset ilman siirtymäaikaa olisivat voimassa jo 1.1.2027, mikä jättää kunnille erittäin rajallisen ajan sopeuttaa toimintaansa. Näin nopea muutos heikentää suunnitelmallisuutta ja lisää riskiä palvelujen laadun heikkenemisestä.

Mikkeli korostaa myös nykyisen lain mukaisten hyvien väestösuhteiden ja kaksisuuntaisen kotoutumisen merkitystä. Näiden tehtävien vahvistaminen lisää kotoutumisen vaikuttavuutta, edistää yhteisöllisyyttä ja ehkäisee syrjintää. Niihin panostaminen tukee sekä kotoutujien että koko yhteisön hyvinvointia.

Kotoutuminen on kokonaisuus, joka edellyttää sekä yksilön aktiivisuutta että toimivaa palvelujärjestelmää. Kunnilla on keskeinen rooli kotoutumisen edistämässä, ja siksi muutosten vaikutukset sekä toimeenpanon aikataulu tulee arvioida huolellisesti ja realistisesti.

Hälikkä Riikka
Mikkelin kaupunki